

CASTLE

CHILDREN LEFT BEHIND BY
LABOUR MIGRATION ●●●●

Діти поза увагою
в результаті трудової міграції

БАТЬКИ ВИЇХАЛИ ЗА КОРДОН, А ДІТИ ЗАЛИШИТЬСЬ ВДОМА?

Відповіді для фахівців

БРОШУРА ДЛЯ ФАХІВЦІВ, ЩО ПРАЦЮЮТЬ ІЗ СІМ'ЯМИ З ДІТЬМИ, ЗАЛУЧЕНИМИ ДО ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В КРАЇНАХ ЄС

Проект «CASTLE: Діти поза увагою:
підтримка молдовських та українських транснаціональних сімей в ЄС»,
15 червня 2021 – 15 грудня 2023

Донори:

Funded by
the European Union

Mobility Partnership Facility

International Centre for
Migration Policy Development

Партнери:

UNIVERSITATEA BABEŞ-BOLYAI
BABEŞ-BOLYAI TRÓFIAPÁLYSÁG
BABEŞ-BOLYAI UNIVERSITY
BABEŞ-BOLYAI UNIVERSITY
TRÓFIAPÁLYSÁG

Academia de Studii Economice a Moldovei

Terre des hommes

Допомога дітям.

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
СОЦІАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ
Олександра Бренемана
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ

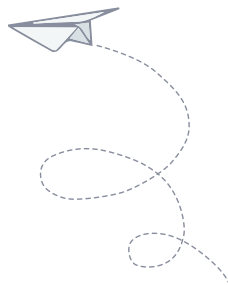
Веб:

fspac.ubbcluj.ro/castle

tdh.md/CASTLE

tdh.ro/castle

tdh-ukraine.org/CASTLE

ВСТУП

Феномен міграції добре знайомий населенню Республіки Молдова та України. Виїзд на роботу за кордон асоціюється здебільшого з **прагненням дорослих задовольнити потреби, пов'язані з домом, сім'єю, здоров'ям, вихованням і розвитком дітей**. Деякі дорослі більше стурбовані благополуччям сім'ї, інші перебувають у пошуку можливостей набуття досвіду та професійного зростання. Причини міграції дуже різноманітні. **Виїзд на роботу за кордон може бути короткостроковим, на певний термін, або довгостроковим, на невизначений термін.**

Рішення виїхати за кордон є свого роду викликом, іноді ризикованим, який передбачає витрати і здобутки, незнання і зміни. У більшості випадків, **у батьків немає можливості одразу забрати з собою дітей за кордон**. Або ж вони і не розглядають такий варіант, оскільки мають намір повернутися додому. Таким чином, **діти залишаються під опікою бабусь і дідусів, близьких родичів або інших осіб**.

У цій брошурі ми звертаємося до фахівців у сфері захисту дітей, яка надає рекомендації щодо дій, спрямованих на **забезпечення захисту та безпеки дітей**, батьки яких мають намір або вже виїхали на роботу за кордон.

Знання потреб і вразливостей, пов'язаних із відсутністю батьків - шлях до знаходження оптимальних індивідуальних рішень у кожній окремо взятій ситуації. Наступна інформація викладена професіоналам для кращого розуміння ситуації дитини, батьки, якої виїхали, і вжиття заходів на благо цієї дитини. Фахівці можуть забезпечити захист дітей, батьки яких виїхали на роботу за кордон, лише працюючи в команді.

ВИЗНАЧЕННЯ

Транснаціональними сім'ями ми називаємо сім'ї, в яких хоча б один з батьків виїхав за кордон, а дитина залишилася вдома.

Брошура «Діти поза увагою в результаті трудової міграції. Батьки виїхали за кордон, а діти залишились вдома? Відповіді для фахівців» створено в рамках проекту «CASTLE – Діти поза увагою: підтримка молдовських та українських транснаціональних сімей, залучених до зовнішньої трудової міграції в країнах ЄС», що співфінансується Європейським Союзом, за договором з ICMPD (Міжнародний центр розвитку міграційної політики) через MPF (Механізм партнерства з міграції) – ICMPD/2021/MPF-357-004.

ЧОМУ ВАЖЛИВО ПІДТРИМУВАТИ ДІТЕЙ, БАТЬКИ ЯКИХ ПОЇХАЛИ ЗА КОРДОН?

Міграція – феномен, що призводить до змін, а зміни вимагають певних зусиль з адаптації. Наслідки міграції не змусили себе довго чекати. Діти та сім'ї стикаються з негативними результатами, але не слід нехтувати й позитивними наслідками міграції.

ПРИКЛАДИ ПОЗИТИВНИХ НАСЛІДКІВ МІГРАЦІЇ ДЛЯ ДІТЕЙ	ПРИКЛАДИ НЕГАТИВНИХ НАСЛІДКІВ МІГРАЦІЇ НА ДІТЕЙ
<ul style="list-style-type: none"> • покращення побутових умов членів сім'ї, які залишилися поза увагою; • придбання предметів, необхідних для гідного життя; • забезпечення освіти дітей; • підвищення рівня грамотності в галузі інформаційних технологій; • набуття навичок незалежного життя; • лікування та збереження здоров'я тощо; • подорожі та канікули за кордоном.	<ul style="list-style-type: none"> • зниження шкільної успішності та прогули; • порушення апетиту, головний біль, біль у ділянці живота, безсоння; • відчуття самотності; • труднощі з інтегруванням у групу однолітків і у взаємодії з дітьми/дорослими; • депресії та негативні емоційні стани, зумовлені відсутністю турботи; • присутність нереалістичних прагнень щодо майбутнього; • формування змішаної ідентичності; • вищий ризик споживання алкоголю і тютюну; • зростання поширеності девіантної поведінки; • агресивні прояви щодо одного або обох батьків; • погіршення стосунків між дитиною і батьком/опікунами, який залишився вдома.

Щоб краще зрозуміти дітей, які залишилися поза увагою, та їхні переживання, фахівцям рекомендується враховувати такі аспекти:

- Дитина, маленька чи доросла, анітрохи не винна в життєвих обставинах, які змусили її батьків виїхати на заробітки за кордон.
- Діти не несуть відповідальності за прийняте їхніми батьками рішення виїхати.
- У дітей недостатньо розвинені психосоціальні навички, щоб впоратися зі шквалом емоцій, пов'язаних із від'їздом батьків, щоб організувати своє повсякденне життя, щоб узяти на себе обов'язки, що непосильні для їхньої фізичної і психічної спроможності. Тому, найчастіше діти використовують психотравмуючі або дезадаптивні реакції на стрес, такі як: відмова від школи, соціальна ізоляція, агресивна або ексцентрична поведінка тощо.
- Кожна дитина страждає від відсутності батьків по-своєму. Одні стають сумними та відстороненими, інші – злими, дратівливими, збудженими, треті бунтують проти оточуючих.
- «Незалежно від віку та статі дитини, діти перебувають у розпачі та сприймають відсутність батьків, як проблему, що зумовлює їхнє раннє дорослішання».
- Почуття незахищеності переживає більшість дітей батьків, які виїхали.
- Багато дітей виявляють двоякі почуття щодо батьків, які виїхали. Вони відчують тугу і смуток у період розлуки, вони дуже радіють, коли батьки приїжджають додому, і у той же час не можуть дочекатися, коли ж ті нарешті поїдуть. Найчастіше батьків у таких ситуаціях сприймають як джерело дискомфорту, контролю.
- До дітей потрібно підходити індивідуально і водночас комплексно. Емоційні та поведінкові реакції дитини залежать від низки чинників: вік на момент від'їзду, рівень емоційної та когнітивної зрілості, якість стосунків із батьками до їхнього від'їзду, як дитину було підготовлено перед від'їздом, період розлуки, стосунки дитини з опікуном, з яким залишається дитина.

МІФИ ПРО ДІТЕЙ, БАТЬКИ ЯКИХ ВИЇХАЛИ ЗА КОРДОН

Діти, чиї батьки виїхали за кордон, сформували нову категорію дітей, до яких суспільство виявляє жалість, особливо до малих, і нетерпимість, здебільшого, до дорослих дітей, які якимось чином (у розумінні суспільства) отримують більше матеріальних благ.

Про цих дітей часто кажуть: «покинуті», «бідні», «без емоцій», «з матеріальними бажаннями», «такі, що не бачать нічого, окрім миттєвого задоволення», «позбавлені здатності співпереживати», «звиклі до всього готового», «ті, що кидають гроші на вітер».

«Діти, чиї батьки поїхали працювати за кордон – покинуті діти»

Ситуація дітей, чиї батьки виїхали на заробітки за кордон, не є відмовою від дітей, оскільки вони спробували дати їм краще життя і краще майбутнє, перебуваючи на відстані. Ба більше, більшість батьків мають намір через якийсь час забрати дітей із собою або повернутися в країну. Здебільшого, батьки, які виїхали, живуть із почуттям провини, бо не можуть бути біля дітей, і одна з їхніх цілей полягає в тому, щоб зробити все можливе, аби бути разом.

Із розмов із дітьми...

«Мені було 10 років, коли мої батьки вирішили виїхати за кордон, щоб нам було краще. Погано те, що вони так і не повернулися відтоді, лише приїжджали на короткий час. А добре те, що я не почувався покинутим ні на мить протягом цих майже 8 років відтоді, як вони поїхали. На мою думку, покинуті діти – це ті, яких залишають на смітнику, відправляють у дитячі будинки. Фізична присутність надзвичайно важлива, згоден, але я ні на мить не відчув, що мої батьки мене покинули. Мене вислуховували з розумінням, коли мені це було необхідно».

«Розпечені, невиховані, неслухняні діти»

Обмежене спілкування батьків з дітьми, відсутність прихильності та нефункціональна сімейна модель позначилися на поведінці багатьох дітей. Проте діти не можуть бути «невихованими» і «неслухняними», тому що вони так хочуть. Без безпосередньої турботи і нагляду батьків, діти перейняли приклади не найпозитивнішої соціальної поведінки і спілкування. Діти не можуть самі себе виховати без чуйного наставництва, без отримання знань про правила і кордони, і як їх дотримуватися.

«Батьки жертвують своїм життям заради дітей, виїжджаючи на заробітки за кордон, а діти не виявляють ані краплі поваги»

Досвід показує, що стосунки між батьками, які виїхали, і дітьми, які залишилися, у багатьох випадках, стають холоднішими. Повага та пошана культивуються через любов. Якщо її немає, пропадають усі радощі життя. Батьки, які виїхали за кордон, намагаються знову здобути любов, беззастережно пропонуючи матеріальні блага та речі, без формування шанобливого ставлення.

«Діти без дитинства, що перескакують через підлітковий період, одразу переходячи до дорослого життя»

Від'їзд батьків за кордон прискорив процес дорослішання багатьох дітей, завантажених справами й обов'язками дорослих (приготування їжі, прання, сплата щомісячних рахунків тощо), турботою і вихованням молодших братів і сестер. У цій ситуації існує ризик експлуатації праці дитини або з боку того з батьків, під опікою якого залишилася дитина, або з боку опікуна. Також з'являється ризик відсутності у дітей бажання створювати свою сім'ю.

Водночас більшість дітей відзначили позитивні моменти, пов'язані з досвідом відповідальності за молодших братів і сестер та ведення господарства. Деякі діти кажуть, що саме цей досвід зробив їх більш відповідальними, більш організованими, вони стали незалежними, сформували життєві навички.

Із розмов із дітьми...

«Дуже нелегко піклуватися про себе, коли мами немає поруч. Мені було складно звикнути до нової ситуації. Але поруч зі мною була бабуся, яка ні на хвилину не залишила мене з труднощами на самоті. Поступово я зрозуміла, що якщо мама змогла в її віці прийняти важливе рішення, я теж можу. Я вирішила добре вчитися, щоб потім вступити на навчання там, де мама».

«Діти, які вирости без батьків, не можуть стати нормальними дорослими»

Той факт, що батьки виїхали за кордон, у жодному разі не означає, що дитина не зможе стати успішним дорослим. Серед молоді та дорослого населення країни багато тих, хто говорить про своє минуле без батьків, як про важкий досвід, і водночас сповнені вдячності за корисні життєві уроки.

Обов'язок фахівців у сфері захисту – подолати упередження та аналізувати кожен випадок окремо, намагаючись визначити причини певної поведінки та усвідомити ризики, на які наражаються діти:

- Психологічне насильство з боку батьків та інших членів спільноти;
- Надмірне обтяження завданнями – взяття на себе обов'язків дорослих;
- Дискримінація і виключення із соціального середовища;
- Недостатня розвиненість навичок, аби вести незалежне життя;
- Сексуальне насильство, торгівля дітьми;
- Обмеження доступу дітей до медичних послуг, освіти та соціальних пільг;
- Захворюваності – депресії, психосоматичні проблеми, порушення харчування, сну, поведінки тощо.

Після виявлення таких ознак необхідно розпочати співпрацювати з батьками, опікуном, іншими фахівцями задля надання необхідної підтримки та захисту дитині.

ПОТРЕБИ ДІТЕЙ, ЯКІ ЗАЛИШИЛИСЬ ПОЗА УВАГОЮ ОДНОГО АБО ОБОХ БАТЬКІВ:

- Потреба почуватися в безпеці та бути захищеним
- Потреба в любові та обіймах
- Потреба в прихильності
- Потреба у спілкуванні з батьками, з бабусями та дідусями, з опікуном
- Потреба у схваленні та прийнятті
- Потреба в підбадьорюванні, заохоченні та повазі
- Потреба в сім'ї
- Потреба в інформації про виїзд батьків

ПРОБЛЕМНА ПОВЕДІНКА, ЯКА МОЖЕ СВІДЧИТИ ПРО НЕЗАДОВОЛЕНІ ПОТРЕБИ:

• замкнутість; • вербальна або фізична агресія; • зниження мотивації; • часті хвороби; • безпричинна відсутність; • депресивні стани; • відсутність інтересу до своєї зовнішнього вигляду;	• ексцентрична поведінка; • конфліктна поведінка; • зниження здатності концентруватися; • дратівливість; • часте почуття відчаю, гніву; • ворожість по відношенню до оточуючих; • страхи і сильне занепокоєння і т.д.

Задоволення потреб дитини є обов'язком кожного дорослого. Дитина, чії потреби задоволені, у майбутньому стає врівноваженим, впевненим, відповідальним, шанобливим та компетентним дорослим, який може ефективно виконувати взяті на себе функції та ролі.

ЯКІ ДІЇ НЕОБХІДНО ВЖИТИ ФАХІВЦЯМ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПЕРЕД ВІД'ЇЗДОМ БАТЬКІВ ЗА КОРДОН?

До фахівців у сфері захисту входять: фахівець з соціальної роботи, педагог, психолог, сімейний лікар, співробітник поліції та місцевий орган опіки. Такі фахівці виконують благородну місію – просувають права дітей і захищають їх від неминучих ризиків і загроз.

У контексті міграції, кожен окремий фахівець несе відповідальність за реагування, коли стає відомо про намір одного з батьків виїхати на заробітки за кордон.

Дії фахівців, в обов'язки яких входить захист дитини, регулюються правовими нормами:

- Сімейний кодекс України, редакція від 19.02.2022.
- Порядок забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження (Постанова №585 від 01.06.2020).
- Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини (Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 р. № 866)
- Стаття 17 Закону України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» від 21.06.2001 р. № 2558-III
- Закон України «Про зовнішню трудову міграцію» від 05.11.2015 р. № 761-VIII
- Правила опіки та піклування, затвердженими спільним наказом Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26.05.1999 р. № 34/166/131/88

Оцінка ситуації батьків, які мають намір виїхати за кордон

Як може втрутитися фахівець?

- Насамперед виходьте з передумови, що більшість дорослих, які прийняли рішення виїхати на заробітки за кордон, зробили це в складний період свого життя, опинившись у несприятливій ситуації за хиткого емоційного стану. **Не всі ті, хто бажає виїхати на заробітки за кордон, усвідомлюють пов'язані з цим ризики та побічні ефекти**, без засуджень, відверто і зі співпереживанням обговоріть із батьком чи матір'ю намір виїхати на заробітки за кордон.
- Оцініть сімейну ситуацію: скільки дітей у сім'ї, якого вони віку, який навчальний заклад відвідують.
- Обговоріть із батьками причини, що спонукали їх ухвалити таке рішення, реальні можливості працевлаштування, хто надає підтримку, визначте, якою мірою батьки усвідомлюють зміни, що можуть відбутися.
- Обговоріть плани, пов'язані з дітьми: хто буде про них піклуватися, як батьки уявляють свої стосунки з дітьми в майбутньому та на відстані.

Подальше спілкування фахівець будує, виходячи з оцінки сімейної ситуації:

- Чим молодші діти, тим частіше рекомендується переконати батьків, особливо матір, про важливість її фізичної та емоційної присутності у вихованні та догляді за дитиною.

Щоб дитина почувалася в безпеці та розвивала почуття захищеності в майбутньому, абсолютно необхідно, щоб її сім'я створила середовище, яке б забезпечило їй цю емоційну захищеність. У перші роки життя батьки несуть відповідальність за формування стосунків, заснованих на міцній прив'язаності, даючи дитині необхідну їй любов і повагу, будучи поруч, відкриваючись її потребам і щиро відповідаючи на них, особливо в критичних випадках. Таким чином, дитина знає, що незалежно від ситуації, батьки будуть поруч, підтримають її або захистять, і вона отримає увагу, яка їй необхідна. Від'їзд і розлука в ранньому дитинстві можуть призвести до серйозніших порушень у дорослому віці.

- Якщо один з батьків говорить сумбурно, непослідовний у поясненнях, схвильований і емоційний, якщо Ви сумніваєтеся у правильності його слів, постарайтеся поставитися з розумінням і водночас, не наполягаю-

чи, спробуйте переконати його в тому, що перед від'їздом краще було б дізнатися якомога більше інформації про місце роботи. Повідомте батькові або матері, що можете запропонувати йому/їй допомогу у з'ясуванні інформації про роботу за кордоном. Тобто, не забороняйте їм їхати, водночас дайте зрозуміти, що без підготовки та детальної інформації їхати ризиковано.

- Якщо діти принаймні шкільного віку, і батько/мати має конкретну інформацію про місце роботи, якщо в сім'ї відкрито обговорили намір батьків виїхати, втручання фахівця зводиться до забезпечення захисту дитини: хто за нею доглядатиме, встановлення опіки, де житиме дитина, взяття на облік, надання рекомендацій щодо підтримки стосунків дитина-батько/мати.
- Перед від'їздом батька/матері/батьків, фахівець має оцінити ступінь психоемоційної та моральної готовності батька /матері і дитини.

Рекомендується, щоб сім'я, в якій ухвалюється рішення одному або обом батькам виїхати на заробітки за кордон на короткий або тривалий період, скористалася допомогою психологів, педагогів, шкільних психологів або фахівців з соціальної роботи у громаді, щоб дізнатися про способи підготовки дітей до від'їзду, аби звести до мінімуму потенційні ризики, пов'язані із такою подією в житті, які травмують психіку.

Батьківська відповідальність включає в себе обов'язки і права по догляду за дитиною. **Від'їзд на заробітки за кордон не обмежує і не знижує батьківську відповідальність.**

Фахівці у сфері захисту дитини мають обговорити із батьком/матір'ю/батьками, які мають намір виїхати на заробітки за кордон наступні пункти:

- надійність робочого місця в країні, куди він/вона/вони збираються;
- необхідність встановлення опіки, яка представлятиме дитину і візьме на себе обов'язок піклуватися про неї на період відсутності батька/матері/батьків;
- особа, під наглядом якої залишиться дитина;
- права та обов'язки опікуна;
- плани на майбутнє, пов'язані з дитиною (візити, возз'єднання сім'ї);
- можливі ризики для стосунків батько/мати-дитина, щоб не будувати ілюзії чи очікування;

- потреби та труднощі у дітей, які загостряться після від'їзду батька/матері/батьків;
- способи спілкування та підтримка позитивних стосунків на відстані між батьками та дітьми;
- необхідність участі в житті дитини на відстані;
- необхідність встановити контакти з учителями, сімейним лікарем, фахівцем соціальної роботи, дільничним інспектором поліції.

Встановлення опікунства

Будь-який фахівець, дізнавшись про намір батька/матері/батьків виїхати за кордон, має пояснити їм, чому важливо і необхідно з юридичного погляду встановити опіку над дитиною.

ПЕРЕВАГИ ВСТАНОВЛЕННЯ ОПІКИ	РИЗИКИ НЕВСТАНОВЛЕННЯ ОПІКИ
<ul style="list-style-type: none"> • забезпечення турботи, виховання і нормального розвитку дітей поза увагою; • захист прав дитини; • попередження ситуацій ризику для дитини; • нагляд за ситуацією у школі; • забезпечення медичної допомоги; • вираження згоди чи незгоди на участь у шкільних заходах (наприклад, екскурсіях); • емоційна підтримка за відсутності батьків; • допомога в розподілі отриманих грошей. 	<ul style="list-style-type: none"> • ризики, пов'язані зі здоров'ям дитини; • дитина не захищена від поганого впливу; • не забезпечено фізичне благополуччя дитини; • не гарантована безпека дитини; • ризик незапобігання та/або невтручання в разі небезпеки, що загрожує приміщенню, де проживає дитина (квартирі, будинку, господарству); • дитина може прив'язатися до молодих/дорослих людей, які будуть чинити поганий вплив.

Критерії вибору опікуна

Особа, під опікою якої залишається дитина:

- має бути надійною;
- демонструвати адекватну поведінку та позитивне ставлення до дитини;
- бути знайома дитині протягом тривалого часу;
- дитина має хотіти залишитися під наглядом цієї особи;
- стосунки між дитиною і цією особою та її дітьми мають бути хорошими;
- дитина має отримувати належну увагу, турботу і розуміння;
- дитина має мати можливість обговорювати з цією особою й інші речі, крім їжі та школи.

Якість стосунків із довірливою особою надзвичайно важлива для емоційного благополуччя дитини, яка залишилася вдома. Хороші стосунки з опікуном для дитини означають емоційну підтримку, заохочення, настанову, захист і безпеку, що допоможе їй легше подолати негативні наслідки, пов'язані зі змінами.

Опікун (піклувальник):

- має право і зобов'язання займатися вихованням дитини, яка перебуває під його опікою (піклуванням), піклуватися про здоров'я та фізичний, психічний, духовний і моральний розвиток дитини;
- враховуючи думку дитини, може обрати освітній заклад і форму навчання для дитини, забезпечуючи відвідування дитиною школи;
- не має права перешкоджати спілкуванню дитини з родичами, за винятком випадків, коли такі контакти суперечать інтересам дитини;
- зобов'язаний надавати органу опіки інформацію щодо стану здоров'я, догляду та виховання дитини, а також про зміну місця проживання.

Увага!

Опіка виконує функції батьківського заміщення, але це не означає, що права та обов'язки опікуна щодо неповнолітньої особи ідентичні з природними батьківськими обов'язками. Вони лише схожі, оскільки зі встановленням опіки не відбувається передання прав та обов'язків батьків опікуну, як це відбувається у разі усиновлення. Коло батьківського піклування через опікунство над неповнолітньою особою стає більш вузьке.

Які дії необхідно вжити фахівцям після від'їзду батьків за кордон?

Функції фахівців у сфері захисту дитини щодо просування та захисту прав дитини: Незалежно від ситуації дитини, незалежно від причин від'їзду батьків за кордон, ДИТИНА ПОВИННА БУТИ ЗАХИЩЕНА. Усі фахівці в галузі захисту дитини беруть на себе роль надання якісних послуг.

Під час взаємодії з дітьми, зокрема з тими, чиї батьки виїхали за кордон, фахівці мають:

- ставитися до всіх дітей однаково;
- переконатися в тому, що в усіх своїх діях щодо дітей, пріоритетом є найвищий інтерес дитини;
- враховувати вікові особливості та ступінь зрілості дитини;
- забезпечити дитині можливість вільно висловлювати свою думку щодо будь-якого питання, яке її стосується;
- підтримувати дітей у реалізації їхнього права на здобуття освіти, яка дасть їм змогу розвивати свої здібності та особистість в умовах недискримінації;
- сприяти дотриманню прав дітей на найкращий можливий стан здоров'я та користування медичними послугами;
- забезпечити дотримання права дитини на захист від будь-якої форми насильства, зневаги, експлуатації та торгівлі;
- підтримувати дітей у реалізації їхнього права на участь у рекреаційних, культурних, мистецьких і спортивних заходах в громаді, інформуючи місцеві органи самоврядування про необхідність наявності таких послуг (місця для ігор, спортивні клуби, кінотеатри, театри, бібліотеки тощо);
- отримувати інформацію щодо стану дитини від інших фахівців, щоб загальна картина ситуації дитини, яка залишилася вдома, була об'єктивною та якомога повнішою.

Кожен фахівець, до функцій якого входить захист дитини, має дотримуватися кількох **принципів роботи** у спілкуванні з дітьми, чиї батьки виїхали на заробітки за кордон.

Рекомендується:

- під час кожного візиту до дитини, інформувати її про мету візиту, бесіди;
- пояснити дитині, що метою кожного фахівця є надання їй підтримки та допомоги в період відсутності батька/матері/батьків, сприяння підтримці стосунків із ними та знаходження рішень для створення надійного й оптимального середовища для її розвитку;
- запевніть дитину в тому, що у Ваші наміри не входить контролювати ні її сім'ю, ні її;
- запевніть дитину в тому, що її не заберуть із сім'ї/будинку (деякі діти переживають страх вилучення з родини);
- запевніть і переконайте дитину в тому, що вона анітрохи не винна в рішенні батька/матері/батьків виїхати за кордон;
- оцініть проблеми, з якими стикається дитина, і визначте оптимальні рішення, залежно від складності проблеми;
- оцініть якість стосунків дитини з опікуном/піклувальником та втруťтесь в разі потреби.

Бесіди з дитиною мають відбуватися у відкритій, доброзичливій, підтримуючій атмосфері, що ґрунтується на повазі та довірі.

Усі фахівці зобов'язані негайно повідомити місцевий або територіальний орган опіки в разі підозр на ситуацію насильства або нехтування дитиною. Якщо існують обґрунтовані причини підозрювати, що життя і безпека дитини перебувають під загрозою, представники/фахівці сфери захисту мають право відвідати дітей за місцем проживання і подивитися, як про них піклуються, в якому стані їхнє здоров'я і фізичний розвиток, виховання і професійна підготовка, надаючи, за потреби, необхідні настанови.

ДОТРИМАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНОСТІ ІНФОРМАЦІЇ ПРО СИТУАЦІЮ ДІТЕЙ ТА ЇХНІХ СІМЕЙ

Конфіденційність забезпечує вищий рівень захисту дитини та сім'ї. Діти та батьки, знаючи, що фахівці дотримуються конфіденційності, будуть більш відкрито звертатися до них по допомогу, з готовністю співпрацювати.

Фахівці у сфері захисту дитини (орган опіки/староста, фахівець з соціальної роботи, лікар, поліцейський, педагог, вихователь, психолог тощо) **зобов'язані** дотримуватися конфіденційності даних та інформації про осіб, які отримують соціальну допомогу, щоб інформація про бенефіціара (дитину, батька або мати) не розкривалася та не розголошувалася без згоди особи, якої це стосується.

Фахівці повинні забезпечити конфіденційність дитині (включно з батьками) у процесі ведення випадку. Вони не розкриють жодної інформації, отриманої в межах наданої допомоги, а також щодо складених документів або документів, наданих їм дитиною, батьками/опікунами впродовж процесу ведення випадку, навіть після того, як перестають виконувати свою функцію, за винятком випадку, коли закон передбачає протилежне.

Винятки з правил конфіденційності

Існує декілька ситуацій, у яких конфіденційна інформація може розкриватися третій стороні. Фахівці у сфері захисту дитини повинні проінформувати дитину, батьків та опікуна дитини про такі винятки. Ця інформація може бути представлена, як усно, так і у вигляді документа. Не зробити цього не те щоб є неетичним, така поведінка, скоріше, може призвести до потенційних проблем.

Винятки із загального правила конфіденційності становлять ті ситуації, в яких порушення конфіденційності є необхідним:

- для захисту здоров'я дитини,
- для запобігання неминучої загрози для дитини,
- для запобігання вчиненню кримінального діяння або для перешкоджання появі результату такого діяння чи для усунення наслідків шкоди, завданої таким діянням.
- У випадках факту насильства над дітьми.

Законодавчі посилання та інші корисні ресурси:

Закон України «Про зовнішню трудову міграцію» від 05.11.2015 р. № 761-VIII

Згідно з частиною 4 статті 8 Закону України «Про зовнішню трудову міграцію» від 05.11.2015 р. № 761-VIII піклування про дітей трудових мігрантів та інших членів їхніх сімей, які перебувають на їх утриманні та залишаються на території України, здійснюється відповідно до законодавства та міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Порядок забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження (Постанова Кабінету Міністрів від 01.06.2020 №585 р.)

Цей Порядок визначає механізм взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, закладів освіти, охорони здоров'я, соціального захисту населення, інших закладів та установ під час забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах, у тому числі дітей, які постраждали від жорстокого поводження, під час виявлення, розгляду звернень та повідомлень про таких дітей, забезпечення їх безпеки, а також надання необхідної допомоги з урахуванням потреб.

Порядок провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини (Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 р. № 866)

Відповідно до пункту 3 органами опіки та піклування є районні, районні у містах Києві та Севастополі державні адміністрації, виконавчі органи міських, районних у містах, сільських, селищних рад, у тому числі об'єднаних територіальних громад.

Відповідно до пункту 4 особи, яким стало відомо про факт залишення дитини без батьківського піклування, зобов'язані негайно повідомити про це службу у справах дітей за місцем виявлення дитини. Серед причин, на підставі яких встановлюється опіка чи піклування, передбачено їх встановлення у випадку, коли батьки виїхали на постійне місце проживання або на постійне місце роботи за кордон чи перебувають у довготривалому відрядженні. У цьому випадку установи чи особи, зокрема, близькі родичі чи інші особи, яким стане відомо про неповнолітніх, що залишилися без піклування батьків, повинні негайно повідомити про це органи опіки та піклування за фактичним місцезнаходженням дітей, що підлягають опіці (піклуванню), або службу у справах дітей за місцем виявлення дитини

Згідно з пунктом 13 облік дітей, які залишились без батьківського піклування, здійснює служба у справах дітей за місцем проживання батьків дитини або одного з них, з яким проживала дитина до настання обставин, за яких вона залишилася без піклування батьків, незалежно від місця виявлення дитини, а дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, – служба у справах дітей за місцем походження дитини.

Згідно з пунктом 14 відомості про дитину, яка залишилась без батьківського піклування, збираються службою у справах дітей протягом 10 днів після надходження повідомлення про таку дитину. Зазначений строк може бути продовжений за рішенням керівника служби у справах дітей, але не більше ніж на 25 днів.

Відомості про дитину, яка поставлена на первинний облік, вносяться до єдиного електронного банку даних про дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, і сім'ї потенційних усиновлювачів, опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів (пункт 15).

Правила опіки та піклування, затвердженими спільним наказом Державного комітету України у справах сім'ї та молоді, Міністерства освіти України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26.05.1999 р. № 34/166/131/88

Для підтримки або інших деталей

Результати дослідження про те, як транснаціональні сім'ї забезпечують права дітей, залишених вдома, за допомогою цифрової комунікації

[Отримайте доступ та дізнайтеся більше](#)

Сайт Дослідницького центру з вивчення транснаціональних сімей (CASTLE) на базі Університету імені Бабеша-Бойяї в Клуж-Напоці, Румунія
Мови: румунська та англійська

[Отримайте доступ та дізнайтеся більше](#)

Сторінка Дослідницького центру з вивчення транснаціональних сімей – CASTLE у Facebook

[Отримайте доступ та дізнайтеся більше](#)

Проект CASTLE на сайті **Terre des hommes Румунія**
Мови: румунська та англійська

[Отримайте доступ та дізнайтеся більше](#)

Проект CASTLE на сайті **Terre des hommes Молдова**
Мови: румунська, російська та англійська

[Отримайте доступ та дізнайтеся більше](#)

Проект CASTLE на сайті **Terre des hommes Україна**
Мови: українська та англійська

[Отримайте доступ та дізнайтеся більше](#)

Про проєкт CASTLE

ПРОЄКТ «CASTLE: ДІТИ ПОЗА УВАГОЮ – ПІДТРИМКА МОЛДОВСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ СІМЕЙ, ЗАЛУЧЕНИХ ДО ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В КРАЇНАХ ЄС» СПІВФІНАНСУЄТЬСЯ ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ, ЗА ДОГОВОРОМ З ІСМРД (МІЖНАРОДНИЙ ЦЕНТР РОЗВИТКУ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ) ЧЕРЕЗ МРФ (МЕХАНІЗМ ПАРТНЕРСТВА З МІГРАЦІЇ) – ІСМРД/2021/MPF-357-004.

ПРОЄКТ РЕАЛІЗУЄТЬСЯ КЛУЗЬКИМ УНІВЕРСИТЕТОМ ІМЕНІ БАБЕША-БОЙЯЇ, У ПАРТНЕРСТВІ З TERRE DES HOMMES РУМУНІЯ, TERRE DES HOMMES МОЛДОВА, TERRE DES HOMMES УКРАЇНА, УКРАЇНСЬКИМ ІНСТИТУТОМ СОЦІАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ЯРЕМЕНКА ТА АКАДЕМІЄЮ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МОЛДОВИ.

ОСНОВНОЮ МЕТОЮ ЦЬОГО ПРОЄКТУ Є ПІДТРИМКА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ТА УКРАЇНИ У ВДОСКОНАЛЕННІ СИСТЕМИ ЗАХИСТУ ДІТЕЙ, А ТАКОЖ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ МІГРАЦІЇ ТА МОБІЛЬНОСТІ, З АКЦЕНТОМ НА СОЦІАЛЬНИЙ ТА ПРАВОВИЙ ВПЛИВ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ НА ТРАНСНАЦІОНАЛЬНІ СІМ'І.

ЗМІСТ ЦЬОЇ СТАТТІ Є ВИКЛЮЧНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ФОНДУ TERRE DES HOMMES В УКРАЇНІ ТА ЖОДНИМ ЧИНОМ НЕ МОЖЕ РОЗГЛЯДАТИСЯ ЯК ТАКИЙ, ЩО ВІДОБРАЖАЄ ПОЗИЦІЮ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ АБО ІСМРД.

Донори:

Funded by
the European Union

Mobility Partnership Facility

ICMPD

International Centre for
Migration Policy Development

Партнери:

UNIVERSITATEA BABES-BOLYAI
BABES-BOLYAI TRIOPIA UNIVERSITÄTEN
BABES-BOLYAI UNIVERSITY
BABES-BOLYAI UNIVERSITY
TRANSILVIA EXCELLENCE

Academia de Studii Economice a Moldovei

Terre des hommes

Допомога дітям.

УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ
СОЦІАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ІМЕНІ
ОЛЕКСАНДРА ЯРЕМЕНКА
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ